

AANVULLEND NATUURONDERZOEK FLORA- & FAUNAWET

Herontwikkeling Hart van Zuid te Rotterdam

Tussenrapportage
Moordrecht, juli 2015
in opdracht van Cleton & Com (ref.MI 2014 008)

Natuurinventarisatie t.b.v.

- kap van bomen en struiken
- opschonen terrein
- herinrichting nieuwe functies

foto voorpagina: wilgen langs Goereesepad

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
drs. John Mulder, veldonderzoek
ing. Jan Oosterbaan, eindrapportage

1 SITUERING EN INGREEP	4
2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN	
2.1 Vaatplanten	6
2.2 Zoogdieren	7
2.3 Broedvogels.....	8
2.4 Amfibieën en reptielen	8
2.5 Vissen.....	9
2.6 Ongewervelde soorten.....	9
2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens	10
3 LOCATIEONDERZOEK	
3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming	11
3.2 Verkenning werkgebied	11
3.3 Bevindingen habitatbeoordeling	14
3.4 Vereiste veldinventarisaties	16
3.5 Vereiste veldinventarisaties	
3.5.1 Onderzoek naar kraam- en zomerverblijven van vleermuizen	16
3.5.2 Onderzoek naar paarverblijven van vleermuizen (nog doen).....	16
4 VOORLOPIGE SAMENVATTING CONCLUSIES	20
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	22
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN	23

1 SITUERING EN INGREEP

Situering plangebied

Het onderzoekgebied is gesitueerd tussen de Carnissesingel, Zuiderparkweg en Ahoy-weg (zie figuren 1 en 2). Het vormt een aanvulling op het onderzoek 'Herontwikkeling Hart van Zuid te Rotterdam' waarvan het natuuronderzoek is gedateerd op 23 maart 2015 (aanpassingen).

Figuur 1, situering aanvullend onderzoek Hart van Zuid

De aanvulling betreft aansluitende deelgebieden op het eerdere onderzoekgebied 'Hart van Zuid', waar eveneens nieuwe functies worden geïntegreerd (bebouwing en infrastructuur).

Voorgenomen ingreep en het wettelijk belang Ffw

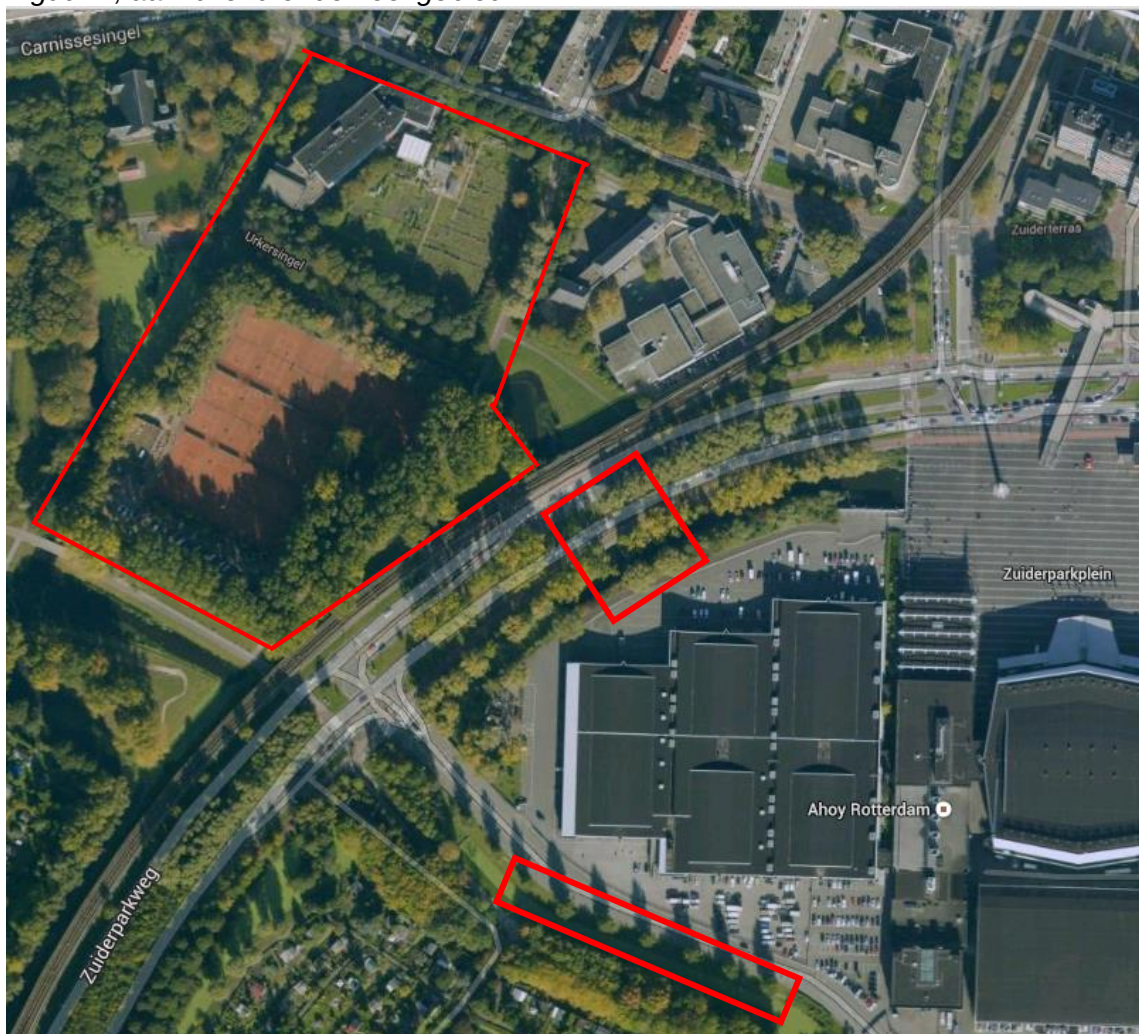
Het aanvullend onderzoek omvat voornamelijk het kappen van bomen en struwelen en het slopen van enkele kleine opstallen.

Ook dit deel vormt, in aanvulling op het eerdere project, in het kader van de Flora- en faunawet het wettelijk belang een 'dwingende reden van groot openbaar belang'.

Natuurtoets als instrument

Hiervoor, evenals voor het plan van aanpak, wordt verwezen naar de eindrapportage van het eerdere hoofdonderzoek (§§ 1.2 en 1.3).

Figuur 2, aanvullend onderzoekgebied

Leeswijzer

In de rapportage wordt eenzelfde volgorde van onderzoeks- en onderbouwingsstappen als in het hoofdrapport. Daarmee ontstaat de volgende opzet van de rapportage:

In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen en de context.

In Hoofdstuk 2 wordt op basis van beschikbare verspreidingsgegevens en recente gegevens uit de databank van de NDFF, bronnenonderzoek uitgevoerd waarvan de daaruit voortkomende conclusies worden aangegeven.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op vigerende gebiedsregelgeving (Nbw, EHS en weidevogelgebieden) en worden de bevindingen van de ecologische verkenning en van nadere inventarisaties beschreven.

In hoofdstuk 4 worden de voor uitvoering relevante conclusies kort samengevat en wordt advies gegeven met betrekking tot mitigerende maatregelen.

De rapportage wordt beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

Voor achterliggende informatie wordt verwezen naar de bijlage in het hoofdrapport.

2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven omvat de toetsing van de locatie aan reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens.

De gegevens uit de daartoe beschikbare bronnen zijn niet geheel compleet doch bieden een goede indicatie welke overigens los daarvan door veldonderzoek nog een zekere aanvulling vergen, te beginnen met een habitatbeoordeling.

Op basis van het bronnenonderzoek wordt bepaald welke (zwaarder) beschermde soorten in het werkgebied wellicht kunnen worden verwacht en welke soorten aanvullende veldinventarisatie vergen. Daarmee wordt vastgesteld of ze alsnog van aanwezigheid kunnen worden uitgesloten, dan wel zullen leiden tot consequenties.

De eventuele *noodzaak* tot nadere inventarisatie wordt afgeleid uit de samenhang tussen beschikbare gegevens (dit hoofdstuk 2), de habitatbeoordeling van het te onderzoeken gebied (zie hoofdstuk 3) en de 'soort' ingreep (§ 1.1).

2.1 Vaatplanten

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat er binnen een straal van 1 km van het plangebied, tenminste 5 vaatplanten van tabel 2 AMvB zijn geregistreerd. Deels kan dat soorten betreffen die hun oorsprong middels aanplant in natuurzones vinden (veelal parkjes, in drassige oeverzones). In 'het rotterdamse' zijn door de hele stad heen op vele plaatsen dergelijke planten te verwachten, zoals met inventarisaties door de gemeente zelf in het verleden al is vastgesteld.

In beginsel vallen planten van een dergelijke oorsprong (zoals hier Daslook), ook al zijn ze als soort 'juridisch zwaarder beschermd', onder de algemene vrijstelling en zijn dus niet ontheffingsplichtig, voor zover kan worden aangetoond dat het géén natuurlijke groeiplaats betreft.

Anders is het met de hier geregistreerde muurplanten Steenbreekvaren, Tongvaren en Klein glaskruid: deze vinden hun natuurlijke groeiplaats op en langs muren zodat het hier spontane natuurlijke begroeiing betreft die in Nederland bovendien, vanwege steeds afnemende toepassing van kalk in metselspecie, sterk afnemende groeimogelijkheden kennen. *Met name bij sloop van muren of (oudere) gebouwen vergen deze soorten inventarisatie om vast te stellen of er groeiplaatsen mee worden bedreigd.*

Conclusie

- * Het werkgebied vergt nadere veldinventarisatie van aanwezige muurplanten.
- * Het werkgebied vergt tevens controle op de habitat vanwege mogelijk voorkomen van andere zwaarder beschermde, overige vaatplanten.

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat binnen een straal van 1 km van de planlocatie, zes juridisch zwaarder beschermde zoogdieren zijn geregistreerd.

Grondgebonden zoogdieren

Verspreidingsgegevens geven aan dat er in een straal van 1 km Steenmarter als zwaarder beschermde soort is geregistreerd (Tabel 2 Ffw). Deze soort, die normaliter zijn leefgebied vooral in het oosten van het land vindt maar tevens in de omgeving van bebouwde kommen (bewoont gebouwen), kan wellicht incidenteel worden aangetroffen in stedelijke gebieden in het westen van het land. Aangezien constructieruimten in gebouwen dan als vaste verblijfplaats fungeren, vergt dit wel oudere bebouwing met beschikbaarheid van dergelijke constructieruimten: in moderne grootschalige gebouwconstructies kan deze soort niet worden verwacht.

Bovendien zijn er binnen een straal van 1 km beschermde, algemeen voorkomende soorten (Tabel 1 Ffw) geregistreerd zoals Egel, Mol, muizen- en martersoorten (Broekhuizen 1992). Afhankelijk van de terreinsituatie kunnen enkele van deze soorten wellicht gebruik maken van het plangebied.

Vleermuizen

Verspreidingsgegevens geven aan dat in de regio van het plangebied binnen een straal van 1 km Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Watervleermuis en Rosse vleermuis zijn geregistreerd en binnen een straal van 5 km, voor vleermuizen een dagelijks overbrugbare afstand, ook Gewone grootoorvleermuis en Tweekleurige vleermuis (alle Tabel 3 Ffw en Bijlage IV Habitatrictlijn).

Deze soorten maken voor hun verblijfplaatsen voornamelijk gebruik van (kleine) constructieruimten in gebouwen (met uitzondering van Rosse vleermuis) en/of in boomholten. Tevens worden lineaire structuren (zoals houtwallen, boomrijen, gebouwlinten en watergangen) door sommige soorten als geleiding voor vaste vliegroutes gebruikt (zie ook Limpens 1997).

Conclusie zoogdieren

- * Grondgebonden soorten: middels een habitatbeoordeling dient te worden vastgesteld of er in het plangebied wellicht leefvoorwaarden worden aangetroffen voor Steenmarter.
Overige juridisch zwaarder beschermde, grondgebonden soorten kunnen op voorhand worden uitgesloten terwijl op algemeen voorkomende soorten de wettelijke zorgplicht van toepassing is.
- * Vleermuizen: controle op gebruiksmogelijkheden voor vleermuizen, en zo nodig nader veldonderzoek.

2.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat binnen een straal van 1 kilometer van het plangebied 12 vogels met een jaarrond beschermd nest zijn geregistreerd.

Jaarrond beschermde nesten

De geregistreeerde soorten met een jaarrond beschermd nest betreffen onder meer enkele roofvogels, uilen, Grote gele kwikstaart, Huismus en Gierzwaluw. Meerdere van deze soorten gebruiken gebouwen als nestplaats.

Overige broedvogels

Veelal zijn er in elk soort terrein wel broedende vogels te verwachten (zie ook Hustings 2002), zoals onder de huidige terreincondities watervogels en zangvogels.

Broedende vogels mogen onder géén enkele conditie worden verstoord (zie DR 2009). Onder die voorwaarden is echter voor de meeste broedvogelsoorten verder géén aanvullende veldinventarisatie vereist: dit is uitsluitend nodig op het moment dat werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd.

Conclusie broedvogels

- * Het werkterrein vergt nadere controle op mogelijke nestelpotenties voor soorten met jaarrond beschermde nesten.
- * Met betrekking tot overige broedende vogels dienen werkzaamheden die verstorend kunnen zijn in beginsel *buiten* het broedseizoen plaats te vinden, dan wel vergt dit andere voorzorgsmaatregelen.

2.4 Amfibieën en reptielen

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat binnen een straal van 5 km van het plangebied geheel geen zwaarder beschermde amfibieën of reptielen zijn geregistreerd (zie RAVON 55 en Creemers 2009). Wel zijn er in het kilometerhok enkele algemeen voorkomende amfibieën geregistreerd (Tabel 1 Ffw), waaronder Gewone pad en Bruine kikker.

Andere soorten reptielen vinden in deze omgeving geen verspreiding.

Conclusie amfibieën en reptielen

- * Juridisch zwaarder beschermde soorten kunnen op voorhand worden uitgesloten.
- * Algemeen voorkomende amfibieën (Tabel 1 Ffw) vergen bij uitvoering van werkzaamheden, voorzorgsmaatregelen.

2.5 Vissen

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied Kleine modderkruiper (Tabel 2) is geregistreerd (zie ook RAVON 55).

Dit visje van Tabel 2 Ffw vindt zijn leefgebied met name in ondiepe waterzones zoals langs oevers. Het vluchtgedrag bij verstoring bestaat uit het zich ter plaatse ingraven in de bovenste baggerlaag, zodat deze niet preventief kan worden verjaagd. In zomer en winter worden soms verschillende verblijfsplekken in het water gekozen, doch altijd dicht bij elkaar (zie ook Emmerik 2006). Aanwezigheid betekent dat deze in het gehele aaneengesloten watersysteem moet worden verwacht op geschikte habitatplekken.

Conclusie vissen

- * Indien graafwerkzaamheden aan (oevers van) watergangen plaatsvinden, vergt deze soort nadere veldinventarisatie op aanwezigheid in de betreffende watergangen en eventueel aanvraag van ontheffing.
- * Indien de werkzaamheden worden uitgevoerd onder een Gedragscode, is geen ontheffing vereist doch dient men zich wel aan de uitvoeringsvoorwaarden zoals in de Gedragscode aangegeven, te houden.

2.6 Ongewervelde soorten

Bij ongewervelde soorten moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers, weekdieren e.d. Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt. Juridisch zwaar beschermd zijn enkele soorten uit de groepen libellen, dagvlinders en 'overige ongewervelde soorten' (waaronder ook waterorganismen).

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2015) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied in beginsel géén zwaarder beschermde soorten worden verwacht (zie o.m. Bos 2006), ook geen Groene glazenmaker (zie Dijkstra 2002).

Het slakje Platte schijfhoren (Tabel 3 Ffw en Bijlage IV Habitatrichtlijn) is echter nog onvoldoende onderzocht (zie Gmelig Meyling 2008) en kan niet op voorhand worden uitgesloten.

Conclusie ongewervelden

- * Indien graafwerkzaamheden aan (of demping van) watergangen plaatsvindt, vergt deze soort nadere habitatbeoordeling op mogelijke aanwezigheid in betreffende watergang(en) en eventueel nadere veldinventarisatie en aanvraag van ontheffing. Omdat dit een soort is van de Habitatrichtlijn geldt ook bij toepassing van een Gedragscode, de verplichting tot aanvraag van ontheffing.
- * Overige zwaarder beschermde soorten uit deze soortgroep kunnen op voorhand worden uitgesloten.

2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens

Volgens de databank van NDFF en verspreidings- en/of onderzoeksgegevens kunnen in de regio in een daarvoor mogelijk geschikte habitat een aantal juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht waarvan sommige nadere veldonderzoek in het voor de verschillende soorten juiste inventarisatie seizoenen vergen.

Het werkterrein vergt:

- controle op muurplanten en overige zwaarder beschermde vaatplanten;
- controle op gebruiksmogelijkheden door Steenmarter;
- veldinventarisatie naar vaste verblijfplaatsen van vleermuizen in te slopen gebouwen, bouwwerken en te kappen bomen;
- controle op gebruikspotenties m.b.t. jaarrond beschermde nesten, en eventuele nadere veldinventarisatie;
- bij werkzaamheden aan watergangen, controle op aanwezigheid van Kleine modderkruiper en Platte schijfhoren.

Overige zwaarder beschermde soorten kunnen voor gebruik van de planlocatie als leefgebied op de voorhand worden uitgesloten.

3 LOCATIEONDERZOEK

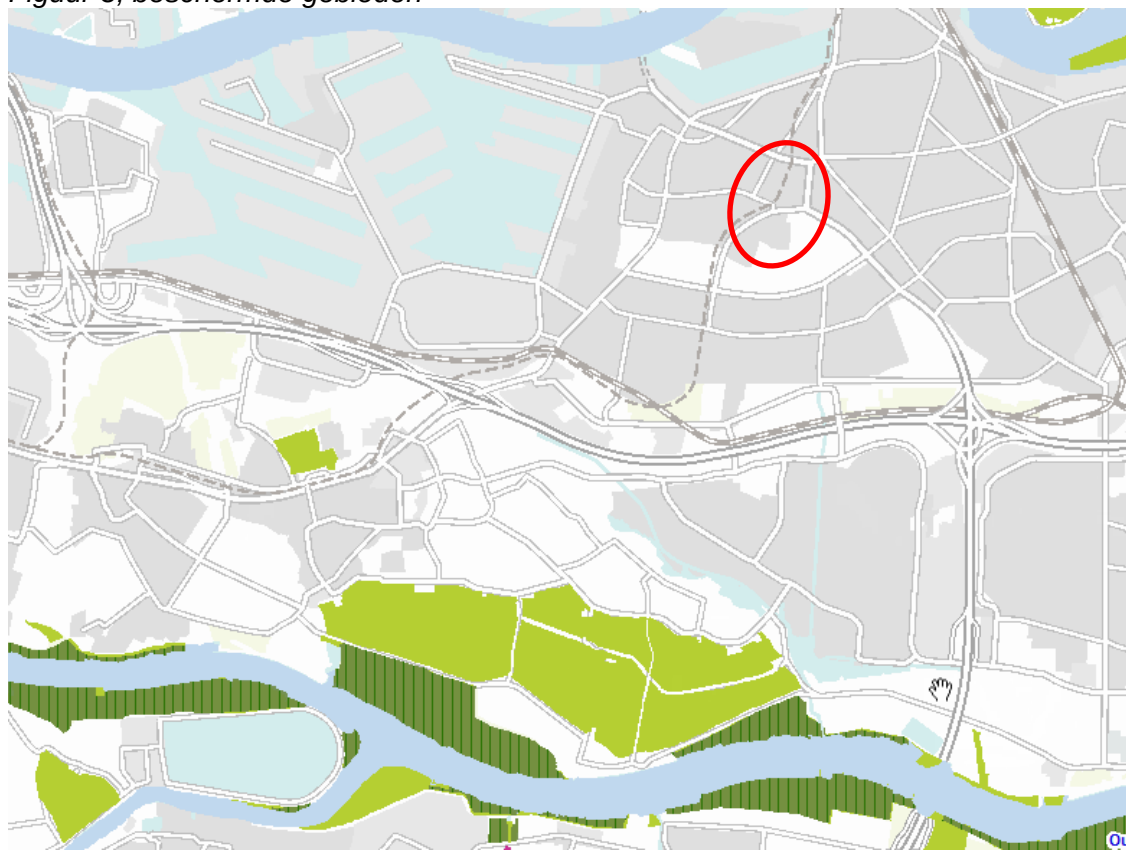
3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming

De werklocatie maakt géén deel uit van een beschermd natuurgebied.

De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden liggen op ca. 4,5 en ruim 5 km ten zuiden van de werklocatie (Carnisse Grienden en Rhoonse grienden, onderdelen van N 2000 Oude Maas, zie figuur 3). Die Natura 2000-gebieden omvatten water- en moerasgebied met onder meer leeffuncties voor water- en moerasvogels, Bever en Noordse woelmuis.

Het werkgebied Hart van Zuid kan daarvoor geheel géén externe functie Nbw vervullen. De werklocatie maakt ook géén deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur of van weidevogelgebieden (figuur 3).

Figuur 3, beschermde gebieden

Lichtgroen, EHS; donkergroen, Natura 2000; rood, planlocatie

3.2 Verkenning werkgebied

Het aanvullende onderzoekgebied betreft voornamelijk groene gebieden: parkdelen, bermen met boomsingels, een voormalig tenniscomplex met omgevende houtsingels en de Carnissetuin (terrein Hoornbeeck College).

De houtopstanden zijn voornamelijk van wat oudere leeftijd, alhoewel het (op één uitzondering na) géén bomen betreft die geschikt zijn als kraamkolonie voor vleermuizen:

slechts de 5 oude wilgen (foto's 3 en 4) hebben zodanig dikke stammen dat daarvoor een potentie aanwezig is.

Foto 1, bomen langs de Zuiderparkweg

Foto 2, bomen en houtsingels langs Urkersingel tussen tennisbanen en Carnissetuin

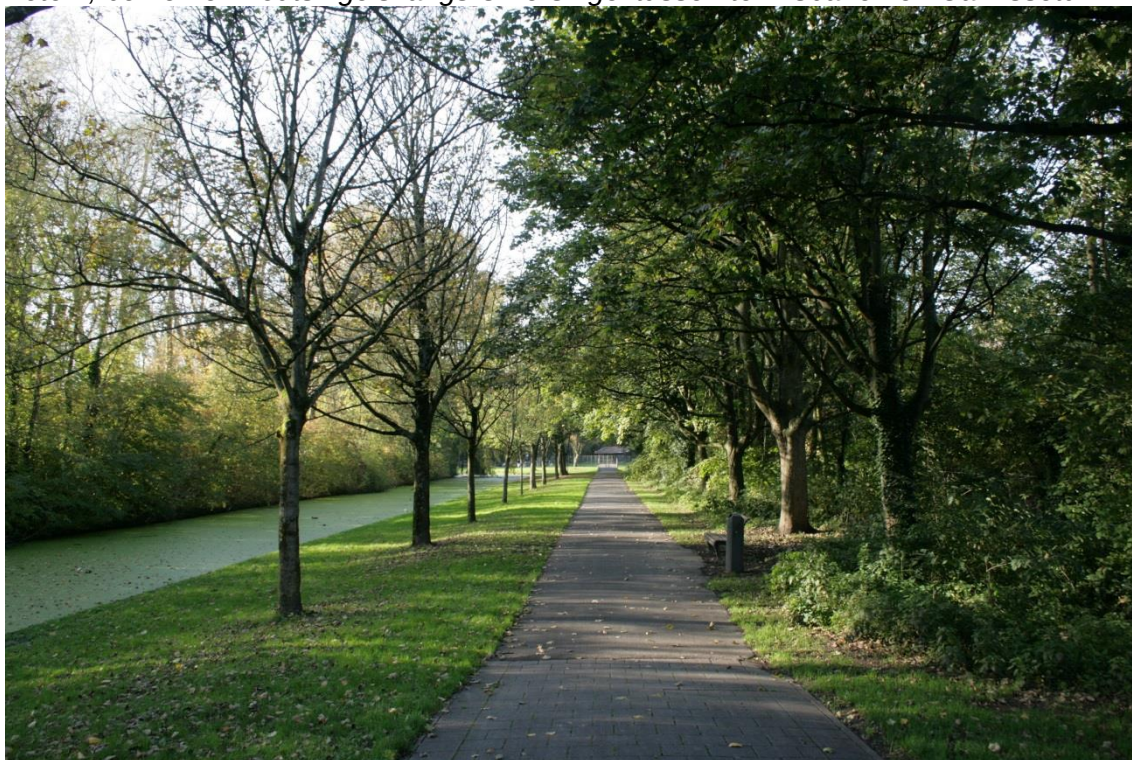

Foto 3, de 5 wilgen langs het Goereesepad en links houtsingel rond Carnissetuin

Foto 4, de 5 wilgen langs het Goereesepad

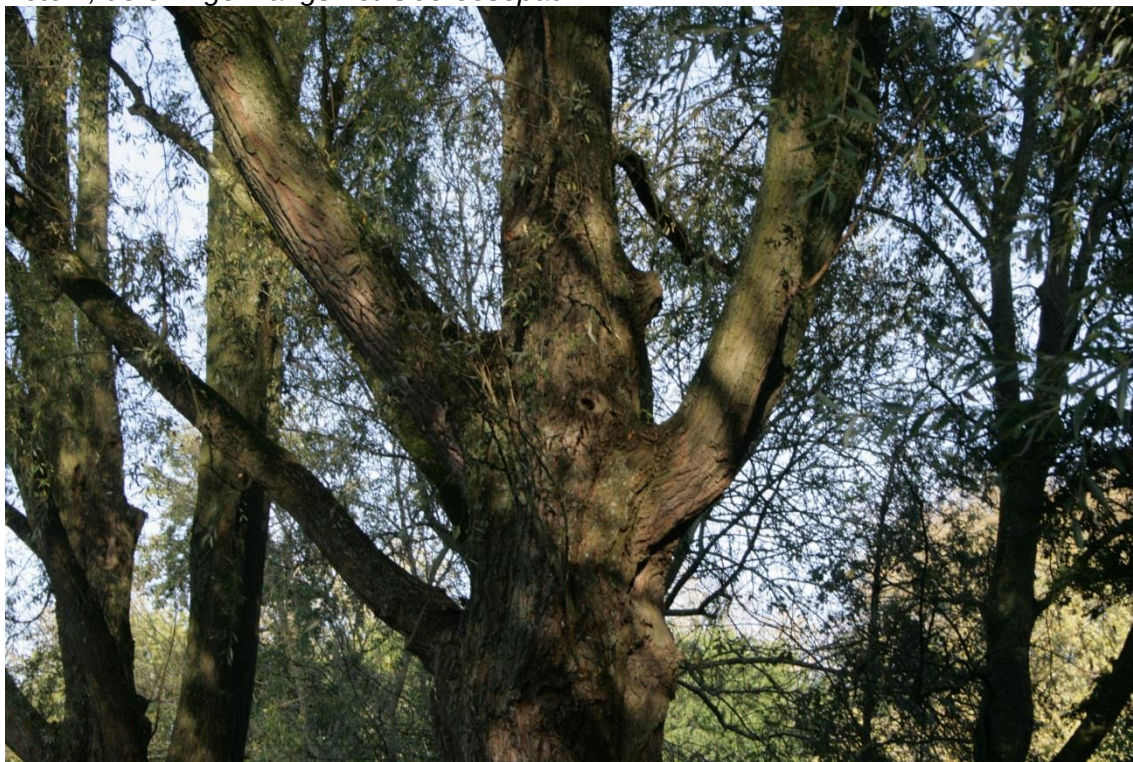

Foto 5, aansluiting watergangen langs Zuiderparkweg

Binnen het oude tennisbaancomplex staan nog enkele kleine opstallen: deze zijn bij nadere controle geheel ongeschikt gebleken voor vleermuisgebruik.

3.3 Bevindingen habitatbeoordeling

Vaatplanten

Het onderzoekgebied is gecontroleerd op groeiplaatsomstandigheden voor zwaarder beschermde plantensoorten, waarbij ook naar dergelijke soorten is gespeurd, ook op muren van enkele kleine gebouwtjes en een aanwezige duiker. Dergelijke planten of groeicondities zijn nergens aangetroffen.

Grondgebonden zoogdieren

Er zijn nergens in het gebied potenties voor mogelijke verblijfplaatsen van Steenmarter aangetroffen, evenmin als uitwerpselen als spoor van aanwezigheid.

Vleermuizen

Er zijn diverse habitatcondities welke vleermuisgebruik mogelijk maken: dit vergt nadere veldinventarisatie (zie § 3.5).

Jaarrond beschermde nesten

Met veel hoge bomen in de omgeving, situaties waarvan onder meer roofvogels en Ransuil gebruik maken, zijn daartoe potenties in dit gebied aanwezig. Dit vergt nadere veldinventarisatie (zie § 3.5).

Overige broedvogels

Er zijn in het werkgebied veel condities aanwezig voor het broeden van algemeen voorkomende broedvogels, in bomen, struiken en langs watergangen. Broedgevallen van algemeen voorkomende vogels mogen tijdens het nestgebruik, niet worden verstoord.

Amfibieën en reptielen

Volgens de data van NDFF (Quickscanhulp 2015) zijn in de wijdere regio géén zwaarder beschermde amfibieën en ook geen reptielen geregistreerd, en volgens verspreidingsgegevens ook niet te verwachten (zie § 2.4).

Wel moet rekening worden gehouden met het voorkomen van algemeen voorkomende amfibieën (toepassing wettelijke zorgplicht), alhoewel géén geschikte oevers voor voortplanting zijn aangetroffen.

Vissen en andere waterorganismen

In de in en rond het werkgebied aanwezige watergangen ontbreken geschikte condities voor een soort als Platte schijfhoren.

Ook voor Kleine modderkruiper zijn de condities niet optimaal, alhoewel een dergelijke soort al gauw een kleine geschikte leefplek kan vinden: indien uitgebreide graafwerkzaamheden aan (oevers van) watergangen plaatsvinden dienen deze te worden uitgevoerd onder een Gedragscode waarbij men de daarin aangegeven werkvoorwaarden met betrekking tot soorten van Tabel 2 (Kleine modderkruiper), in acht dient te nemen (onder meer beperkingen uitvoeringsperiode, verplichting tot ecologische begeleiding en tot het opstellen van een ecologisch werkprotocol).

Overige ongewervelde soorten

Afgezien van de Platte schijfhoren (zie hierboven), konden deze al op basis van de data van de NDFF aangevuld met verspreidingsgegevens, op voorhand worden uitgesloten (zie § 2.6).

Samenvatting uitsluitingen en nodige inventarisaties

Uitsluitingen:

Mede op basis van de verspreidingsgegevens (hoofdstuk 2) en de uit te voeren werkzaamheden (§ 1.1) kunnen de volgende zwaarder beschermde soorten/ soortgroepen (Tabel 3 en grotendeels Tabel 2), op basis van de nadere beoordeling van de veldsituatie (expert-judgement) op voorhand worden uitgesloten:

- * Vaatplanten
- * Grondgebonden zoogdieren
- * Reptielen en zwaarder beschermde amfibieën
- * Vissen (m.u.v. Kleine modderkruiper)
- * Ongewervelde (ook aquatische) soorten.

Nodige inventarisaties:

- * vleermuisgebruik
- * jaarrond beschermde nesten

3.4 Vereiste veldinventarisaties

Uitgangspunten veldinventarisaties

Deze vinden plaats volgens de richtlijnen die daartoe door het bevoegde gezag worden aangegeven, te weten voor vleermuisonderzoek in het 'Vleermuisprotocol' van het GAN (Gegevens Autoriteit Nederland) en voor andere soorten in de, voor zover beschikbaar, 'Soortenstandaards' van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvON, voorheen Dienst Regelingen), of bij het ontbreken daarvan, inventarisatiehandleidingen van PGO's (zie 'gebruikte termen en afkortingen').

Onderzoek naar jaarrond beschermde nesten

Daartoe zijn eerst visueel, met behulp van verrekijker, alle boomtoppen zorgvuldig gecontroleerd op aanwezigheid van nesten welke duiden op dergelijk gebruik.

Vervolgens is tijdens en aansluitend op het vleermuisonderzoek gespeurd naar aanwezigheid van dergelijke vogelsoorten zoals Buizerd, Sperwer, Ransuil e.d., en eventueel territoriaal gedrag, territoriale roepen van ouderdieren of roepende jonge vogels, naar aanleiding waarvan wordt gespeurd naar het eventuele aanwezige nest.

Onderzoek naar vleermuisgebruik

De inventarisatiecriteria hiertoe zijn aangegeven in het vleermuisprotocol van het GAN (Gegevens Autoriteit Nederland: GAN 2013). Daartoe is het onderzoeksgebied tijdens onderzoeksperioden steeds snel doorkruist met de fiets en is gebruik gemaakt van detectie apparatuur voor vleermuizen.

Mogelijk aanwezig gebruik kan bestaan uit kraam-, zomer- en paarverblijven in grote bomen en gebouwen, en om vaste vliegroutes langs lineaire (begroeiings-)structuren.

Het onderzoek omvat de volgende onderdelen:

- a) In de periode vanaf half mei tot eind juni dient 2x een nachtonderzoek te worden uitgevoerd met tenminste 3 weken ertussen, om mogelijk gebruik als kraam- of zomer-verblijf uit te kunnen sluiten terwijl tevens gebruik op vliegroutes wordt gedetecteerd.
- b) Vervolgens dient tussen half augustus en eind september wederom 2x een nachtonderzoek worden uitgevoerd met tenminste 3 weken ertussen, om mogelijk gebruik als paarverblijf uit te kunnen sluiten.
- c) Indien gebruik als kraamverblijf wordt vastgesteld, vergt dat nog een extra onderzoeksnacht in juli om a.d.h.v. het vleermuisgedrag vast te stellen of er ook gebruik als winterverblijf in het geding is.

3.5 Aanvullende veldinventarisaties

3.5.1 Onderzoek naar kraam- en zomerverblijven van vleermuizen

Dit onderzoeksonderdeel, gericht op gebruik van bomen als kraam-, zomer- (of winter-) verblijf en eventuele vaste vliegroutes, is uitgevoerd in mei-juni 2015.

Veldbezoek avond van 26 mei 2015

- * zonsondergang 21.45 uur;
- * veldinventarisatie vanaf 21.45 uur;
- * weercondities, 12°C, windkracht 2, bewolking 8/8, droog.

Tevens ochtend van 27 mei

- * Zonsopkomst 05.31 uur;
- * veldinventarisatie vanaf 4.00 uur;
- * weercondities, 6°C, windkracht 1, bewolking 8/8, droog.

'S avonds om 21.59 begint de eerste Gewone dwergvleermuis te foerageren boven een watergang (Urkersingel): dit is 14 minuten na het veronderstelde uitvliegmoment, wat duidt op een verblijfplaats op max.14 minuten afstand vliegen vanaf de onderzoeklocatie. Vervolgens is hier gedurende de gehele onderzoekperiode in zowel de avond als de ochtend, een foeragerende Gewone dwergvleermuis waargenomen.

Ook op diverse andere plaatsen zijn foeragerende vleermuizen waargenomen, alle uitsluitend Gewone dwergvleermuis (zie figuur 5).

De laatste vleermuiswaarneming in de ochtend was om 05.15 uur, 16 minuten vóór het veronderstelde 'invliegmoment' bij de verblijfplaats.

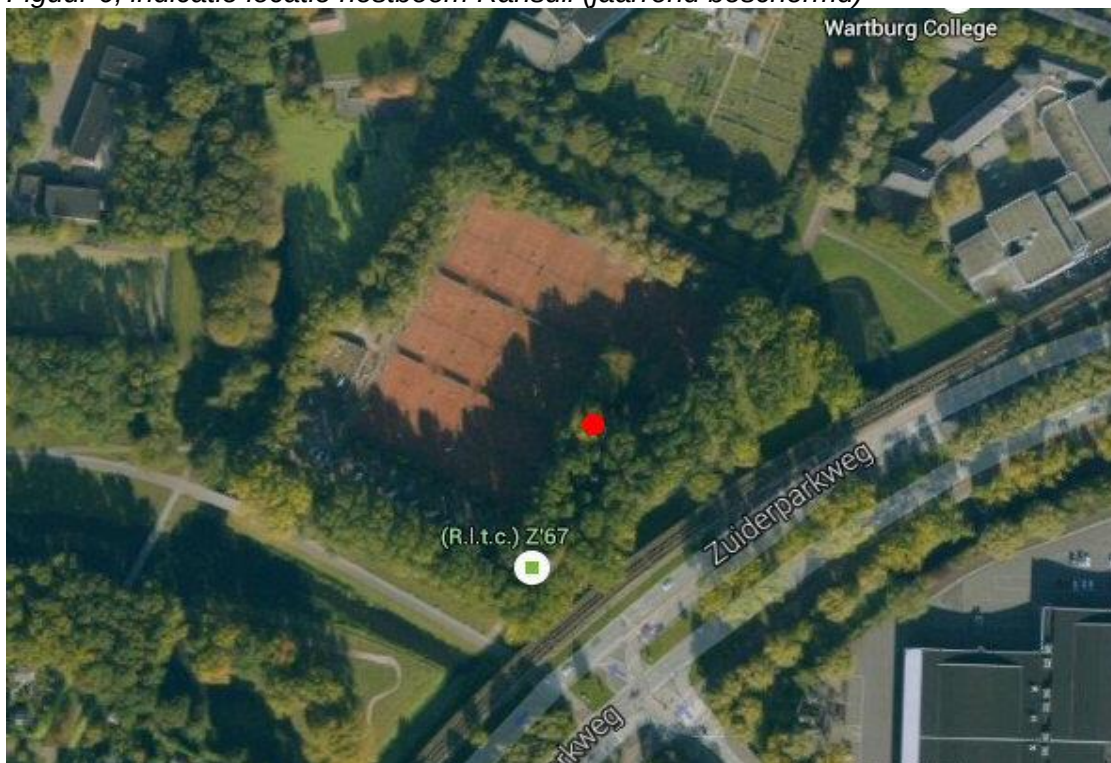
Er zijn geheel geen vliegbewegingen waargenomen welke kan worden geduid als 'vaste vliegroute' terwijl bij de kleine gebouwtjes maar ook bij het grote gebouw van de Hoornbeek College, evenmin vlieg- of zwermbewegingen zijn vastgesteld.

Figuur 5, foerageerlocaties dwergvleermuizen eerste onderzoeknacht

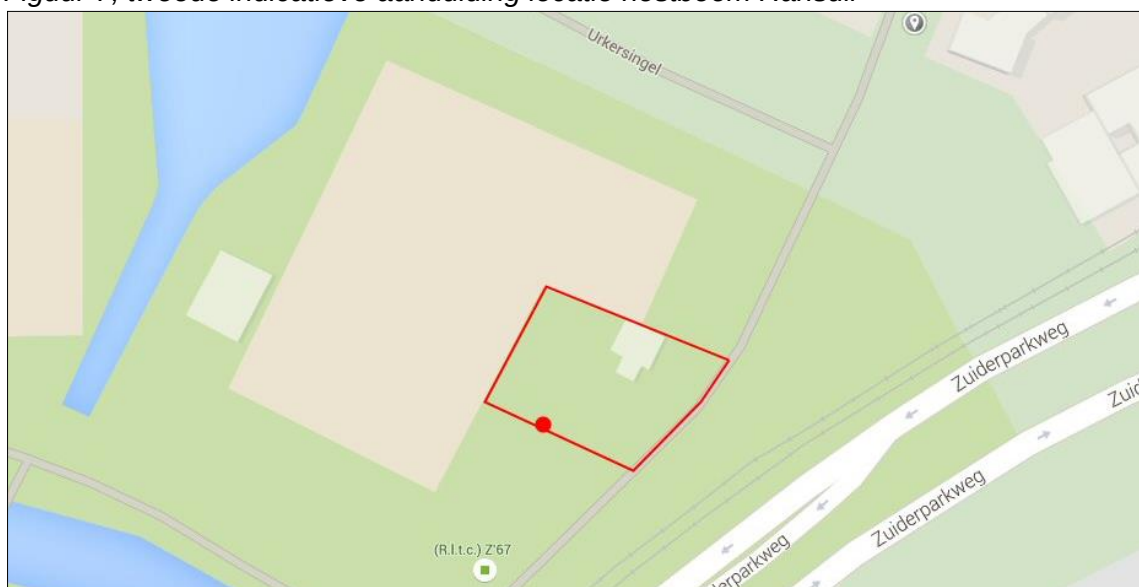
Deze avond werden tevens roepende ransuil-jongen waargenomen vanuit een boom binnen het plangebied (zie figuur 6), waarin ook tevens het nest wordt ontdekt.

Figuur 6, indicatie locatie nestboom Ransuil (jaarrond beschermd)

De locatie is in de boombeplanting met GPS moeilijk aan te geven, vandaar een tweede kaartje met aanduiding van de ingeschatte locatie (figuur 7).

Figuur 7, tweede indicatieve aanduiding locatie nestboom Ransuil

Veldbezoek avond van 23 juni 2015

* zonsondergang 22.05 uur;

* veldinventarisatie vanaf 22.00 uur;

* weercondities, 12°C, windkracht 3, bewolking 8/8, droog.

'S avonds om 22.12 begint de eerste Gewone dwergvleermuis te foerageren boven een watergang (Urkersingel): dit is thans 7 minuten na het veronderstelde uitvliegmoment, wat duidt op een verblijfplaats op ca. 7 minuten afstand vliegen vanaf de onderzoeklocatie.

Om 22.19 uur de eerste foeragerende Gewone dwergvleermuis bij de locatie achter Ahoy, die er om 22.22 uur nog steeds aanwezig blijft.

Tussen 22.22 uur en 22.28 uur geen vleermuizen bij de Zuiderparkweg, maar om 22.29 uur begint daar eveneens een Gewone dwergvleermuis te foerageren. Bij de daar aanwezige duiker foerageert alleen een Gewone dwergvleermuis op het niveau van de boomtoppen, doch geen vleermuizen die onder de duiker doorvliegen.

Om 22.36 uur foerageren twee dieren boven de Urkersingel, waarvan één dier blijft tot 22.50 uur.

Ook nu weer worden roepende ransuil-jongen gehoord, inmiddels niet meer in de nestboom.

Tussen 23.10 en 23.12 uur foerageren een Gewone en een Ruige dwergvleermuis boven het terrein van de voormalige tennisbanen.

Om 23.15 uur worden bij het water enkele sonar-pulsen van een Myoot opgevangen, waarschijnlijk een Watervleermuis, evenals wederom een Gewone en een Ruige foeragerende dwergvleermuis. Om 23.30 worden boven de kom bij de duiker twee foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen en om 23.44 nog een Gewone dwergvleermuis boven de Urkersingel.

Conclusies voorzomeronderzoek

Vleermuizen: er zijn nergens vaste vliegroutes of verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen, doch uitsluitend foerageergebruik. De dwergvleermuizen zijn in de avond snel ter plaatse, wat duidt op een verblijfplaats op beperkte afstand (waarschijnlijk in een woonblok in de omgeving). Voor foerageercondities zijn er in de wijde omgeving ruim voldoende alternatieven beschikbaar, zodat dit niet belemmerend is voor de voorgenomen nieuwe inrichting van het werkgebied.

Jaarrond beschermde nesten: er is binnen het plangebied een nest in gebruik door Ransuil, aangetroffen. Ransuilen benutten altijd oude nesten van andere vogels om in te broeden, zoals oude kraaiennesten. Gezien de situering in relatie tot het aansluitende Zuiderpark, waar tal van kraaiennesten aanwezig zijn, bidt dit voor Ransuil afdoende alternatieven na verwijdering van de nestboom.

Verwijdering van die nestboom vergt wel aanvraag van ontheffing, maar onder deze condities worden naar verwachting geen compenserende maatregelen vereist.

3.5.2 Onderzoek naar paarverblijven van vleermuizen

Dit onderzoek dient nog in de nazomer te worden verricht.

4 SAMENVATTING CONCLUSIES

In samenhang tussen literatuuronderzoek, veldverkenning, habitatbeoordeling (expert-judgement van een terzake kundige) en aanvullende veldinventarisaties, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

1) Vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Op de planlocaties is géén regelgeving met betrekking tot de Nbw van toepassing, evenmin als de 'externe werking Nbw' (zie § 3.1).

2) Vaatplanten

Er zijn géén zwaarder beschermde plantensoorten in het werkgebied aangetroffen (zie § 3.3) zodat deze met betrekking tot effecten van de werkzaamheden kunnen worden uitgesloten.

3) Grondgebonden zoogdieren

Van de in deze regio geregistreerde Steenmarter zijn géén potenties voor verblijfplaatsen of uitwerpselen aangetroffen, zodat deze soort met betrekking tot effecten van de werkzaamheden kan worden uitgesloten.

Ander soorten kunnen op basis van verspreiding worden uitgesloten (zie § 2.2).

4) Voorlopige conclusie vleermuisgebruik

Er zijn op alle aanvullende onderzoeklocaties geen vliegroutes en/of kraam- of zomerverblijven aangetroffen (zie § 3.5) zodat in ieder geval mogelijke effecten hiérop kunnen worden uitgesloten.

Wel is op diverse plekken foerageergebruik vastgesteld van vooral dwergvleermuizen, naast een enkele Watervleermuis.

Met de werkzaamheden komen de foerageercondities echter geheel niet in het gedrang zodat ook effect hierop kan worden uitgesloten.

NB dit vergt nog aanvulling met onderzoek naar paarverblijven in de nazomer.

5) Broedvogels

Er is in het werkgebied één jaarrond beschermd nest van Ransuil aangetroffen (zie § 3.5). Kap van deze boom en omringende bomen vergt aanvraag van ontheffing. Echter er zijn zodanige alternatieve nestelmogelijkheden dat er géén ontheffingsvoorwaarden worden verwacht met betrekking tot compensatie.

Andere jaarrond beschermde nesten kunnen thans worden uitgesloten.

Voorts zijn er broedgevallen van algemene broedvogels te verwachten: nesten mogen tijdens het broedgebruik niet worden verstoord.

6) Vissen

In de watergangen kan mogelijk Kleine modderkruiper worden verwacht (zie § 3.3).

Bij werkzaamheden aan (oevers van) watergangen heeft bij toepassing van een Gedragscode, geen ontheffing te worden aangevraagd. Wél dient men zich dan te houden aan de werkvoorwaarden in de Gedragscode.

7) Amfibieën, reptielen en overige ongewervelden

Verspreidingsgegevens samen met de habitatbeoordeling maken duidelijk dat aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten van deze groepen kunnen worden uitgesloten (zie § 3.3).

8) Algemene soorten

Voor soorten van Tabel 1 AmvB geldt een algemene, landelijke vrijstelling met betrekking tot de Flora- en faunawet waarmee voor deze soorten geen ontheffing vereist is. Men dient bij uit te voeren werkzaamheden wel de wettelijke zorgplicht in acht te nemen (zie Bijlage 1/ blz.31-32).

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.
- Broekhuizen/ S. (1992), B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen en aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EL&I).
- Emmerik/ dr. Willie A.M. van (2006), dr. Hendrik W. de Nie. De Zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken. Vereniging sportvisserij Nederland, Bilthoven.
- GAN 2013: Het protocol voor vleermuisinventarisaties. Gegevensautoriteit Natuur, Zoordiervereniging VZZ en Netwerk Groene Bureau's, 2013.
- Gmelig Meyling, A.W. & A. Boesveld (2008). Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese habitatrichtlijn. resultaten van het inventarisatiejaar 2007/ Platte schijfhoorn *Anisus vorticulus*. Stichting Anemoon, Bennebroek, 30 juni 2008.
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- NDFF (2015). Quickscanhulp, registratie in samenwerking tussen Het Natuurloket, Gegevensautoriteit Natuur en Regelink.
- RAVON 55 bijlage bij jaargang 16 (4), waarnemingenoverzicht 2013.

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

aangewezen soorten Nbw

soorten planten en/of dieren welke in een ministerieel besluit ten aanzien van een Natura 2000-gebied zijn aangewezen als specifiek met betrekking tot dat gebied te beschermen;

AMvB art. 75 Ffw

een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

compenserende maatregelen

te treffen maatregelen waarbij in ruil voor het bewerkstelligen van natuurschade op de ene plaats vervangende natuurwaarde elders worden gecreëerd;

detectie

waarnemingen met een batdetector op basis van ultrasone geluiden;

EHS Ecologische Hoofd Structuur;

E.I.S. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland;

externe werking Nbw

de Nbw is ook buiten een als zodanig aangewezen gebied van kracht voor fauna-soorten die zijn aangewezen voor een Nbw-gebied doch ook daarbuiten significant gebruik maken van een nader vast te stellen, buiten het beschermde gebied gelegen gebied, zoals voor foerage, dagverblijf of hoogwatervluchtplaatsen (bijv. vogels) of voor overwintering (bijv. vleermuizen).

fauna

dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

Ffw Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

flora plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

foerageren

naar voedsel zoeken, voedsel verzamelen;

GAN Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV (thans EL&I);

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

maaiveld

al of niet begroeide bovenkant/ oppervlakte van het terrein;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoopomstandigheden;

Nbw Natuurbeschermingswet: de geldende wetgeving ten aanzien van rijksbeleid met betrekking tot natuurgebieden zoals (Staats-)Natuurmonumenten, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natura 2000-gebieden;

NDFF

Nationale Databank Flora en Fauna;

NVWn

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit-natuur; de voormalige A.I.D., de controle- en opsporingsdienst van het Ministerie van EZ welke zich bezighoudt met de handhaving van de wet- en regelgeving ten aanzien van o.m. de Ffw.

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Ffw)

een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

paarverblijf

een vaste holte of spleet (in boom of gebouw) waar met name dwergvleer-muizen hun vrouwtjes naartoe lokken om er te paren;

PGO Particuliere Gegevensverzamelende Organisatie;**RAVON**

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

RvON

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland;

soortgroep

groep organismen van dezelfde klasse of ondersoort: vaatplanten, mossen, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten (ondersoorten: vlinders, libellen enz.);

SOVON

Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland;

'ter zake kundige' (Ffw)

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV/ EL&I);

vaste verblijfplaatsen (Ffw)

DLG 2006: zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt (DR 2009);

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn; volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling (Ffw)

een in het kader van de Flora- en faunawet geregelde toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld, voor bepaalde categorieën werkzaamheden en onder voorwaarden (AMvB art. 75 Ffw; zie ook LNV 2005);

VZZ Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming;

zorgplicht (Ffw)

de in de Ffw vastgelegde plicht (art. 2) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);
